

4. Собченко Т., Ворожбіт-Горбатюк В., Бондаренко Є. Основні вектори виховної роботи педагогічного закладу вищої освіти в умовах воєнного стану. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2022. № 1. С. 97–105.

Анна МОТИКА
Дрогобич

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасні ринкові умови визначають нові вимоги до діяльності фахівців вищої школи, що включають якість теоретико-методологічної підготовки майбутніх викладачів, соціально-комунікаційне зростання до кінця навчання у педагогічному закладі вищої освіти та потребу самоудосконалюватися у подальшому житті, вироблення у них здатності швидко приймати рішення у майбутній навчально-виховній діяльності та прийнятті педагогічних рішень та швидке оцінювання як самого освітнього процесу, так і його результатів.

Саме це визначає перспективи змін, які реформуватимуть та впливатимуть на якість української вищої освіти. Зокрема, випускник ЗДО має бути глибококомпетентним, здатним до постійного саморозвитку, професійних якостей.

На сучасному етапі професійної відповідності ринковим відносинам, зокрема у вищій школі, є наявність у викладацького складу високого рівня професійних якостей, педагогічної культури, яка, зі свого боку, має ґрунтуватися на загальнолюдських, духовно-моральних та естетичних цінностях. Педагогічна культура майбутніх фахівців вищої школи має творчо спрямовувати їхню діяльність на налагодження функціонування освітньої діяльності та соціалізацію студентської особистості. Педагогічна культура викладача підсумовує одержаний під час навчання у закладі вищої освіти психолого-педагогічний, історичний досвід, який врегульовуватиме студентсько-викладацьку комунікацію та взаємодію. Тому період студентської життєдіяльності студента, правильна організація як

навчання, виховання, так і побуту має далекосяжне значення у його становленні як високоінтелектуального фахівця, з особистою морально-духовною, національно-патріотичною, науковою позицією, здатного радикально змінювати себе та довколишнє середовище відповідно до матеріально-технічних, економічних, методологічних та інноваційних змін у суспільному розвитку.

Педагогічна культура включає систему вартостей, які стандартизовують усі напрями професійної роботи викладача: «передумова, мета, засіб, інструмент педагогічної діяльності, рівень самореалізації в ній; концентроване вираження особистості педагога» [3, с. 68].

У наукових дослідженнях часто визначення «педагогічна культура» асоціюється із терміном «професійна культура», зокрема, О. Потапчук вказує, що педагогічна культура вміщує в собі професійну культуру [2, с. 405].

Професійна культура викладача включає опанування професійних знань, формування певних якостей, які будуть потрібні у певній професії, а також компетентнісний підхід у професійній діяльності. У дослідженнях П. Щербаня професійна культура розглядається як «...схильність викладача до саморозвитку, творчого зростання, у розв'язанні нестандартних завдань, у здійсненні професійних обов'язків» [3, с. 69].

Професійність культури визначена також у дослідженнях Т. Завгородньої і розглядається, як «...спосіб творчої самореалізації особистості викладача в різноманітних видах педагогічної діяльності та спілкування, спрямованих на освоєння, передачу та створення педагогічних цінностей і технологій» [1, с. 79].

Формування професійної культури у студентської молоді є предметом дослідження О. Потапчук, яка вважає, що професійний саморозвиток забезпечує особистості «...прискорення якісного зростання» рівнів сформованості інтелектуальних професійних знань, прийомів, методів та способів розв'язку нестандартних задач, що трапляються у професійній діяльності. Дослідниця визначає професійну культуру як «...елемент загальнолюдської культури особистості з специфічними якостями, майстерністю, особливостями світогляду, діяльності, мислення, спілкування» [2, с. 407].

Важливим завданням закладу вищої освіти є організація передачі педагогічної культури та досвіду, сконцентованого у навчальних дисциплінах та й в освітньому процесі загалом, що сприятиме формуванню кращих якостей особистості педагога.

Педагогічна культура викладача повинна включати високий рівень професійного спілкування, що має ґрунтуватися на міжособистісній взаємодії та співпраці як між студентами, так між педагогами, що складатимуть партнерську взаємодію. В основі цієї взаємодії має лежати обмін інформацією, взаєморозуміння внутрішнього стану, впорядкування та коригування діяльнісного підходу до всього освітнього процесу з боку викладачів та студентів, заохочення творчості та самовираження студентської молоді.

Педагогічне спілкування викладача проявляється у своєрідному творчому прояві комунікації з усіма учасниками освітнього процесу: студентами, асистентами, лаборантами, педагогічними працівниками тощо. Від налагодженості педагогічного спілкування залежить позитивність психолого-педагогічної навчальної атмосфери, краща засвоюваність навчального матеріалу, самоактуалізація студентів, прояв позитивних стосунків між викладачами та студентами, згуртування як студентського, так і викладацького колективів.

Урегулювання педагогічного спілкування сприяє зняттю на лекціях, практичних та лабораторних заняттях, семінарах та у позазаняттєвий час у студентів емоційної нестабільності, невизначеності, невпевненості, страху, врегульовує психологічний клімат, усуває бар'єри у спілкуванні, знімає стресову напруженість, оптимізує та скорочує час для опанування невідомої раніше інформації. Важливим є для викладача організовувати педагогічне спілкування так, щоб воно викликало радість від взаємної комунікації студентів та викладачів, мотивувало потребу спільно виконувати певні завдання чи займатися якоюсь іншою творчою діяльністю.

Важливою складовою педагогічної культури є дотримання педагогічного такту, що виключає допущення помилок у непередбачуваних моментах та ситуаціях. У таких випадках викладач із високою педагогічною культурою завжди знаходить результативний та продуктивний вихід із ситуації, проявляє тактовність у спілкуванні, діє послідовно і доцільно для

підвищення продуктивності взаємної діяльності в освітньому процесі усіх його учасників. Педагогічний такт також вимагає від викладача відчувати міру у власній авторитетності, субординації, а не підкоренню, виключення надмірної вимогливості та надмірної кількості виконання студентами завдань. Викладач має також: швидко реагувати на динамічне протікання освітнього процесу та виникнення нестабільності у певних ситуаціях; адекватно, неупереджено оцінювати обставини, які склалися у певний момент.

Крім того, на виявлення правильних тактовних кроків у педагогічній діяльності викладача впливає його емоційна стабільність, відсутність непередбачуваних змін настрою та неадекватних реакцій на емоційно непередбачувані подразники. Викладач, поряд із дотриманням дисципліни, морально-етичних принципів і стабільності в освітньому процесі, має проявляти вимогливість до студентів, вправно управляючи власними емоціями та почуттями. Це дозволить йому бути врівноваженим, не втрачати самоконтроль над собою та всім освітнім процесом.

Оволодіння педагогічною технікою включає особистісне самовладання уміння викладача володіти своїм тілом, емоціями, поведінкою, а також успішність у співпраці та налагодженні особистої взаємодії, взаємоповаги і взаєморозуміння із студентським колективом та з кожною особистістю, зокрема.

Отже, освітній процес закладів вищої освіти потребує удосконалення організаційно-методичних форм, змісту, методів та принципів діяльності вищої школи, подолання стереотипного типу мислення та діяльності як викладачів, так і студентів, опираючись на загальнолюдські та національні цінності, які визначатимуть майбутню професійну педагогічну діяльність фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Завгородня Т. Педагогічна культура викладача ВНЗ як необхідна умова якісної підготовки майбутнього фахівця. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. С. 78–80.

2. Попчук О. Теоретичні аспекти дефініції феномена професійної культури. *Наукові записки. Серія Психологія і*

педагогіка. Острог : Вид-во нац. ун-ту Острозька академія, 2009. Вип. 13. С. 404–410.

З.Щербань П. Сутність педагогічної культури. *Вища школа України*. 2004. № 3. С. 67–71.

**Ірина ОНИЩУК,
Оксана ДОМАНЮК**
Кременець

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ОСВІТИ

Формування особистості є ключовим питанням у педагогіці, соціальній та культурній сферах, оскільки всі трансформації, що відбуваються в суспільстві загалом та в системі освіти зокрема, безпосередньо пов'язані з особистістю як активним учасником і суб'єктом соціальних процесів. У Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про дошкільну освіту», визначено провідні засади національної освіти, серед яких провідне місце належить орієнтації на особистість.

Реалізація цих положень є неможливою без впровадження особистісно орієнтованого підходу, що покликаний суттєво трансформувати освітній процес: надати йому морально-духовного змісту, утвердити принципи взаємоповаги та справедливості, сприяти всебічному розкриттю особистісного потенціалу, стимулювати розвиток, самовираження, відповідальність і реалізацію «Я-концепції».

На думку І. Беґа, особистісно орієнтований освітній процес передбачає створення таких умов, за яких можливим стає повноцінний розвиток особистості, розкриття її внутрішнього потенціалу, здібностей та інтересів, а також забезпечення можливостей для самореалізації у конкретному соціокультурному середовищі [1].

Своє розуміння особистісно орієнтованої освіти формулює В. Кремень, підкреслюючи, що її основою має стати цілісне врахування індивідуальних потреб і можливостей дитини, глибока